

Informační bulletin

**HISTORICKÉ SPOLEČNOSTI PRO AKTUALIZACI
ODKAZU ČESKÉ REFORMACE VERITAS**

č. 1/1993

Pro informaci svých členů vydává VERITAS podle potřeby.

Konfrontace nebo dialog?

Žádný soudný člověk jistě nemusí pochybovat o tom, jak nesnadné a složité bude opravdu přiměřené vyjádření identity českého národa a tím i základu identity státního útvaru České republiky. Na mnoha stranách nechybí dobrá vůle k pokusům o takové stanovení. Již v zárodku však tato pokusy ohrožuje nebezpečí partikularismu, stranictví, černobílého vidění, nepřiměřených a nezvládnutelných citových vazeb neschopnosti věcného, jasného a systematického myšlení a neochoty se mu učit. Zmíněné ohrožení je ještě zvýrazněno velmi zřetelným a někdy téměř dokonalým zpřetrháním vazeb k minulosti. Po období více, než půl století (hledíme-li až k roku 1938, poněvadž od tohoto roku neprocházely české země normálním demokratickým vývojem) jsou lidé druhé a třetí generace této etapy již namnoze úplně nebo téměř úplně vykořeněni. Hledají pracně žádoucí a toužený vstup do obdivované Evropy, jejíž součástí nejen geografickou jsou české země již tisíc let a nikdy jí být nepřestaly. Místo vlastního osobitého příspěvku, prověřeného tisíciletým vývojem, netouží po ničem více, než být uznáni příčinnými žáky a epigony vyspělých západoevropských států. Příčin takového postoje je jistě více, my se v naší souvislosti můžeme zamyslet pouze nad jednou z nich.

Dějiny našich zemí jsou zřetelněji než mnohde jinde v Evropě i dějinami konfrontací či dialogu různých duchovních a myšlenkových směrů. Nejsou naprosto vnějšně uniformní a nelze je hodnotit jednostranně, bez vnímání jiných, třeba i opozičních proudů, a jejich spravedlivého hodnocení. Vždycky, když došlo ve výkladu českých dějin ke krajnostem, mělo to neblahé následky.

Jedna z těchto krajností je nám důvěrně známa. České dějiny vlastně začínají Betlémskou kaplí, nanejvýš tzv. předchůdci reformace. Husité jsou Boží bojovníci bez poskvrny a vrásky včetně Bratříků na Slovensku, reformace

je pokrok proti středověkému tmářství. Zkažení katové a vrazi pobělohorské doby jsou jedinými představiteli římskokatolické církve u nás v 17. a 18. století. Trapní přísluhovači monarchie jsou jediní představitelé římskokatolické církve v období do vzniku 1. republiky, a potom jenom touží po změně poměrů, jejich konservatismus je vede proti všemu pokrokovému a demokratickému. Tento černobílý pohled byl stylizován do podoby známé z minulých čtyřiceti let. „Komunisté – dědici nejlepších tradic této země“, navazují bezprostředně na husity, ovšem v moderním podání, bez náboženského roucha a jeho zátěže. Husita = středověký komunist, člen Lidových milic. Evangelíci jsou relativně pokrokoví, protože bojují proti tmářství Vatlkánu. Takto zjednodušeně jednostranné a věcně nesprávně přetažené pojetí natropilo obrovské škody jak vlastnímu historickému sebepochopení českých zemí, tak zbylým skutečným dědicům duchovního o obecného úsilí české reformace. Lze však tuto výzvu přijmout, což chceme učinit především také v historické společnosti pro aktualizaci odkazu české reformace VERITAS, a to zejména i s ohledem na nebezpečí druhé rýsující se krajnosti.

Protipólem právě uvedeného scestného pojetí českých dějin totiž dnes již zpravidla není primitivní archaický odpor proti „kacíři Husovi“ a zlým vzbouřencům, kteří si zasloužili spravedlivý trest za svoji neposlušnost svrchovaným autoritám „duchovním i světským“. Dnešní nebezpečí krajnosti – druhého, opačného výkyvu myšlenkové houpačky – je mnohem nenápadnější a proto i méně postřehnutelné. Rýsuje se již ve zřetelných nebo méně jasných náznacích toto schéma: České země jsou součástí západoevropské kultury ovlivněné především franskou říší a řády benediktinského typu. Řádný vývoj českých zemí, vrcholící dobou Karla IV., byl nešťastně přerušen netrpělivými „reformátory“, kteří jednali zbytečně uspěchaně, nekulturně a bez dostatečného respektování mínění tehdejší Evropy, reprezentované koncily a panovníky z Boží milosti.

Z „reformátorů“ se stali revolucionáři a nakonec bezuzdná soldateska, ničící kulturní hodnoty, ohrožující pokoj a diskreditující jméno českých zemí v zahraničí. Od té doby tento osten už zůstal v těle národa. Lipany sice přinesly řešení a umožnily určitý kladný vývoj k toleranci, šestnácté století však znovu rozjitřilo vášně, které vrcholily třicetiletou válkou, na níž se stejně krutě podíleli všichni zúčastnění. České země byly bohužel v důsledku těchto událostí postiženy, zdaleka však ne v tom rozsahu, jak se dříve tradovalo. Naopak, začíná se znovu rozvíjet kultura – architektura, malířství, hudba. Bezbožný nebo málo zbožný národ se stává zbožným národem, který si pomalu razí cestu zpět mezi dokonaleji zbožné a kulturní národy západní a jihozápadní Evropy. Osvícenství je dvojznačné, ve svých důsledcích však spíše škodlivé. Naopak národní obrození jednoznačně navazuje na tradici kultury a zbožnosti baroka. Positivní vývoj v tomto směru narušuje rostoucí liberalismus, podporovaný hrstkou zbylých evangelíků a neopodstatněná Palackého koncepce českých dějin (zdůraznění husitství a bratrství). Těmito omyly byl poznamenán i vznik první republiky, včetně postoje jejího presidenta T. G. Masaryka. Nutným důsledkem byl nakonec její rozpad (Němci, Slováci) a nastolení komunismu. Komunisté však bezděky odhalili scestí koncepce Palackého a Masaryka, takže dnes se můžeme zvolna, ale důsledně vracet tam, odkud jsme nikdy neměli odejít: do tisícileté karolínské Evropy, předznamenané rokem 800 (korunovace Karla Velikého). Nepoznání a obrana pravdy, ale kulturní a umělecký image je nejvyšší metou!

Uvedené schéma není naprosto absurdní. Citací různých publikací a tisku by bylo možno načrtnout mnohem sevřenější a jednoznačnější obraz. Nejde však a rozhodně nesmí jít o konfrontaci. Krajní polohy myšlenkové houpačky nemohou vést k dobrému: naopak: většinou jsou jejich důsledkem těžko napravitelné chyby. VERITAS bude proto usilovat jak o stále přesnější rozpoznávání vlastní identity české reformace, tak o

fundovaný, vážný a srozumitelný dialog. V tomto dialogu – a to přirozeně nejen s římským katolicismem – půjde především o vymezení vlastní dobré svébytnosti, kterou jedni u druhých máme a musíme respektovat a která by měla přispět k vzájemnému obohacení. Pokud jde o pohled do minulosti, je kromě toho ve sporných otázkách nutno hledat „padni komu padni“ dvě zásadní skutečnosti a to:

1. Unde malum, tj. pravou příčinu sledovaných událostí
2. Přiměřenost užitých prostředků z hlediska alespoň obecně lidského, ne-li přímo z hlediska příkladu Ježíše Krista. Hledat a nalézat takový konsensus – ne na povrchu, ale ve vší odpovědnosti a hloubce – je jedním z významných úkolů historie na prahu existence České republiky.

doc. dr. E. Melmuková

Jeden rok práce za námi

Za několik dní tomu bude rok, co byla 4. dubna 1992 založena Historická společnost pro aktualizaci české reformace VERITAS. I když nemůžeme mluvit o významném jubileu, přece jen stojí zato ohlédnout se po tom co společnost vykonala.

Kromě různých administrativně-právních úkonů (schválení stanov ministerstvem vnitra, založení běžného účtu u České spořitelny, ustanovení výboru a pracovních sekcí) rozpracoval výbor vlastní historicko-badatelské úkoly.

K dnešnímu dni má společnost 63 členů, kteří dle vlastního zájmu byli rozděleni do pěti sekcí. V nich se začíná uskutečňovat práce naší společnosti. Usilujeme o získání

dalších členů a to pomocí náborových článků v církevním tisku. Uvítáme každého zájemce zejména z ostatních církví.

V červnu 1992 byla uspořádána přednáška dr. Eckerta ze SRN na téma Česká konfese a Jesenský. V současné době se připravuje k vydání mapa Čech a Moravy s vyznačenými místy české reformace. Dr. Lášek a dr. Melmuková navázali styky s protestanty západní Evropy oboru historickém, muzejním a archivním.

V současné době se pracuje na těchto úkolech: Badatelská sekce připraví stanovisko VERITAS k jubileu J. Nepomuckého. Bude zpracována bibliografie reformačních církví. Pro usnadnění práce rodopisců bude vydán Seznam matrik nekatolických církví. Uvědomujeme si, že nemáme povědomí o osudech starých reformačních rodů. Toto je první číslo našeho bulletinu, který chceme vydávat jako občasník s pracemi našich členů. Prosíme jen našeho Pána, aby nám dal hodně sil do další práce.

Jako každá dnešní dobrovolná organizace i my zápasíme s financemi. Prozatím jsme odkázáni jen na využívání členských příspěvků.

Potřebovali bychom bohatší fondy a proto se obracíme na všechny členy naší společnosti, aby nám pomohli nalézt podnikatele, finanční ústavy, kteří by nám buď formou daru, nebo jako sponzoři přispěli do naší pokladny. Naší hospodářskou situaci pomáhá usnadňovat jednak Českobratrská církev evangelická, která nám bezplatně zapůjčuje místnost na naše schůze a Církev československá husitská, která jen za skutečné náklady bude tisknout tento bulletin. Pán Bůh zaplať.

Krist. Řičař

O historické společnosti VERITAS

Součástí víry v poslání vlastní církve je i historické povědomí. Je radostnou skutečností, že vedle historických odborů a pracovních komisí jednotlivých církví vznikla v dubnu 1992 historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace, nazvaná VERITAS. Tato společnost si dává za úkol sdružovat historiky a zájemce o historii především z řad věřících, členů církví, vycházejících z české reformace. Jejím úkolem je studovat dějiny české reformace a církví, jež z ní vycházejí a získané poznatky vhodným způsobem zveřejňovat.

Práce Společnosti je rozdělena do sekcí:

1/ badatelská: okruh bádání – husitství a obranný postoj husitů vůči církevní a světské moci. Samozřejmě sem náleží i otázky, které souvisí se studiem Husova života a díla. Tolerance v náboženském životě a myšlení v 15. a 16. století. Protireformace a její důsledky pro český národ v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vyústění do náboženského života českého do doby vydání tolerančního patentu dodnes;

2/ genealogická: studium jednotlivých rodu tajných nekatolíků v době pobělohorské protireformace a jejich přechodu do jednotlivých církevních společenství od vydání tolerančního patentu až dodnes. Studium života a díla svědeckých osobností jednotlivých církví, které vycházejí z české reformace;

3/ muzejní a kulturních památek: otázka výstav a expozic, které se týkají historie, spadající pod body 1/ a 2/ jednotlivých církevních institucí, event. společných expozic a výstav církví, navazujících na českou reformaci, nebo expozic ekumenického charakteru, poradní služby při sestavování ideových projektů libret a scénářů. Studium památek těchto církví, spolupráce

s muzei jednotlivých církví. Zkoumání a propagace kulturního dosahu jednotlivých poznatků i akcí;

4/ pro styk s veřejností: péče o informovanost veřejnosti o jednotlivých problémech a jejich řešení;

5/ archivní: starost o zabezpečování důležitého písemného materiálu k náboženským dějinám české reformace a církví, jež na ni navazují. Jde zejména o osobnosti náboženského života a rodil tajných nekatolíků ve spolupráci s archivy jednotlivých církví.

Zdrojem příjmů společnosti VERITAS jsou členské příspěvky a dary, eventuálně dary sponzorů. Členské příspěvky: výdělečně činní: 50,– Kč na rok, ostatní 30,– Kč na rok.

dr. Vladimír Sakař

Žít v historických souvislostech

V každé době, tedy i v době současné, je v povědomí každého z nás nazírání určitých vztahů a vazeb s dobou, která předcházela dění a vývoji, který poznamenává výraznými znaky společnost a prostředí, v němž žijeme. Znamená to v podstatě uvědomění historických souvislostí, souvislostí, bez nichž by se nemohla vytvářet současnost se všemi pozitivními, ale i negativními jevy. A jestliže kladné hodnoty, které přijímáme z duchovní kultury dob minulých, napomáhají v přemáhání a potlačování všech nebo aspoň některých záporných jevů, které se projevují ve společnosti a ve vztazích

mezi lidmi, znamená to tvořivě čerpat z tradice, již je poznamenán vývoj každého národa. Ne nadarmo a zbytečné byly v projevech k ustavení České republiky na prahu roku 1993 připomenuty opětovně kořeny našeho dějinného vývoje. Je příznačné, že ve všech pohnutých dobách zkoušek odolnosti mravnosti a etických hodnot ve společnosti, se hovoří o kořenech, o tom, že bychom měli jít „ke kořenům“ toho, co ve své kultuře dědíme po svých předcích. Jen málo vzdělaný jedinec, člověk lhostejný, intelektově bezvýrazný, poznamenaný konzumním pojetím života může zlehčovat povědomí tradice, která nás spojuje se všemi vývojovými a dějinně nosnými prvky.

Tradice ovšem představuje souhrn nejrůznějších kulturně politických hnutí, duchovních proudů, navzájem se prolínajících, vzájemně se ovlivňujících, soupeřících spolu a působících často protikladně. Ve svých projevech a svým působením jeví se tradice jako syntéza všeho, co prošlo vědomím, myšlením a duchovním i materiálním vývojem našich zemí. Národní kultura je v podstatě výslednicí těch hodnot, o něž byl v minulosti sváděn zápas v oblasti duchovní, náboženské, mravní i v oblasti sociálně ekonomické a sociálně politické. Všechno, co se vytváří ve společnosti jako hodnotové dědictví minulosti, je prověřováno duchovní silou, která se vytváří z objektivně daných cenných přínosů toho, oč usilovali jednotlivci i společenské celky ve svém zápasu o poznání pravdy, která je ve své podstatě zabsolutizovaná při ověřování její schopnosti přetrvat i v dočasném náporu ideového a politického tlaku.

Jestliže se jako českobratrští evangelíci a příslušníci ostatních reformačních církví, hlásíme k duchovnímu odkazu českých zemí, hlásíme se zároveň vědomě k odkazu domácí reformace, která ovlivněna i duchovními proudy reformace evropské představuje kromě svých specificky tradičních hodnot (husitství, kališnictví, utrakvismus, Jednota bratrská) i duchovní oplodnění reformačními proudy zahraničními (kalvínství, luterství) stojíme vědomě v úzkých vazbách s evropským

protestantismem, nemusíme „chodit do Evropy“, kde jsme zastoupeni již svými duchovními představiteli (Mistr Jan Hus, Jiří z Poděbrad, Jan Ámos Komenský) i osobností, která ve světové politice zosobňovala symbol duchovní revoluce, Tomášem G. Masarykem.

Jestliže na jedné straně předhusitské reformní proudy spolu s husitstvím, táborstvím, kališnictvím a utrakvismem reprezentují v našem národě formování mravně podloženého demokratismu a socialismu, představuje Jednota bratrská na straně druhé prohloubení duchovních hodnot, jejichž vyvrcholením je Bible kralická, bratrské písemnictví a vysoce rozvinutá knižní kultura s duchovním jazykovým bohatstvím, které do značné míry ovlivňovalo naše národní uvědomění a obrození na počátku 19. století.

Reformace, která v údobí pobělohorského duchovního a sociálního útlaku dala v našem národním prostředí vznik exilní literatury, duchovně kulturní činnosti Komenského, v této době představovala i úzkou součinnost mezi českým, pronásledovaným protestantismem a poněkud svobodněji se rozvíjejícím protestantismem „horních uherských zemí“ na Slovensku. Tato skutečnost zdůvodňovala v minulosti i úzký svazek Čechů a Slováků, kteří vytvářejí především v našem národním obrození kulturně nosnou složku, reprezentovanou slovenským protestantismem (Jan Kollár, Pavel Josef Šafařík), což nebylo bez vlivu na pojetí naší státnosti masarykovsky pojímané.

Smyslem našeho poznávání dějinných souvislostí zůstane vždy studium a srovnávání nerozmanitějších historických jevů, které tvoří duchovní a mravní hodnoty, bez nichž by nedošlo ke kulturní vyspělosti a k poznání etických hodnot, směřujících k uplatnění výrazného transcendentalismu i v oblasti sociální a politické.

Proto ani česká státnost není možná bez zdůraznění reformačních tradic. Potlačení a zpochybnění nebo i přezírání těchto hodnot, případně rozměňování těchto hodnot v pozitivisticko-pragmatickém pojmání společenského vývoje mohlo by se stát nebezpečným ohrožením vědomí naší svébytnosti. Úkolem historie musí být proto nacházet pro náš národ kulturně svébytné místo v Evropě, nikoliv se v této Evropě ztrácet. Proto znalost a docenění významu tradice znamená žít v historických souvislostech a z přínosu těchto souvislostí čerpat i sílu v boji proti negativismu relativistického zlehčování minulosti a proti mravní lhostejnosti, která vždycky předznamenává kulturní úpadkovost, maskující se často rádobysvětovostí. Zdůraznění historických souvislosti je i objektivním zhodnocením tradice významných duchovních hodnot minulosti bez nichž není možno vytvářet hodnotový systém současnosti.

dr. Luděk Šmíd

Vydává: VERITAS – historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace

Adresa redakce: (PhDr. Luděk Šmíd), Frýdlantská 1301, Praha 8, 180 00

Redaktor: PhDr. Luděk Šmíd

Tiskne: JORDÁN t. s. p. d. CČSH, V Tišíně 3, Praha 6